

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра політичних наук і права

Методичні рекомендації щодо підготовки та складання атестаційного
іспиту з ПОЛІТИЧНОЇ ТЕОРІЇ
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 052 «Політологія».

Одеса-2020

УДК 355. 233. 2 : 172 (075.8)

Рекомендовано до друку Вченою радою

Південноукраїнського національного педагогічного університету

імені К. Д. Ушинського (протокол № 5 від 21.12.2020 року)

Рецензенти:

Польовий Микола Анатолійович, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця).

Долженков Олег Олександрович, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права Університету Ушинського

Методичні рекомендації щодо підготовки та складання атестаційного іспиту з політичної теорії [для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія»]. Одеса : Вид-во «Університет Ушинського». 2020. 29 с.

Методичні рекомендації укладені відповідно до Освітньо-професійних програм «Політологія» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія». У рекомендаціях висвітлені основні аспекти, пов'язані з підготовкою та складанням атестаційного іспиту відповідно до сучасних тенденцій освітнього процесу в закладі вищої освіти /Укладачі: Наумкіна С. М., Проноза І. І., Ростецька С. І., Швець С. Л.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ЗМІСТ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН, ЯКІ ВХОДЯТЬ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ З ПОЛІТИЧНОЇ ТЕОРІЇ	9
Політична історія світу	9
Загальна теорія політики	14
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	22
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ З ПОЛІТИЧНОЇ ТЕОРІЇ	23
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	26

ПЕРЕДМОВА

Пояснювальна записка

Атестація здобувачів вищої освіти проводиться у відповідності до Закону України «Про вищу освіту» та Освітньо-професійної програми «Політологія». Технічне забезпечення атестації здобувачів вищої освіти здійснюється згідно з «Положенням про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

У відповідності до Освітньо-професійної програми та Навчального плану підготовки здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» за спеціальністю 052 Політологія, затвердженого рішенням Ученої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» другою складовою атестації здобувачів вищої освіти є атестаційний екзамен з політичної теорії.

Мета проведення атестаційного екзамену з практичної політології – перевірити на завершальному етапі навчання за першим (бакалаврським) рівнем освіти рівень професійно орієнтованих знань і вмінь, здатність вирішувати типові професійні завдання в сфері суспільно-політичної діяльності.

Для проведення атестації здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» за спеціальністю 052 «Політологія» створюється екзаменаційна комісія, головою якої призначається провідний науковець або фахівець в галузі політології.

До завдань ЕК входить: комплексна перевірка теоретичної та практичної фахової підготовки здобувачів вищої освіти відповідного освітнього ступеня; оцінка рівня сформованих компетентностей здобувачів вищої освіти, передбачених освітньою програмою підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, прийняття рішення про присудження відповідного ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації випускникам.

Терміни проведення атестації визначаються навчальними планами підготовки фахівців та графіком навчального процесу.

До проходження атестації допускаються здобувачі, які в повному обсязі виконали навчальний план за першим (бакалаврським) рівнем освіти.

Розклад роботи екзаменаційної комісії, узгоджений з головою екзаменаційної комісії, готується кафедрою політичних наук і права за встановленою формою й подається до навчального відділу та затверджується першим проректором з навчальної та науковопедагогічної роботи ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» не пізніше ніж за місяць до початку атестаційного екзамену.

Атестаційний екзамен з практичної політології проводиться на відкритих засіданнях екзаменаційної комісії у формі тестування.

До складу ЕК входять: голова, заступник голови, члени, секретар. До складу ЕК можуть залучатися ректор Університету, перший проректор, проректор з науково-педагогічної роботи, декан факультету або його заступник, завідувачі кафедр, гаранті освітніх програм, науково-педагогічні працівники, які мають науковий ступінь та вчене звання з відповідної спеціальності, представники роботодавців та їх об'єднань.

Голова ЕК призначається наказом ректора на підставі рішення вченої ради Університету з числа науково-педагогічних працівників Університету або інших закладів

вищої освіти, наукових співробітників інститутів Національної академії наук України або інших галузевих академій, а також висококваліфікованих фахівців державних і недержавних підприємств, установ та організацій, які мають відповідний науковий ступінь та вчене звання.

Голова ЕК зобов'язаний брати участь в обговоренні результатів екзаменів і виставленні оцінок, розглядати звернення здобувачів вищої освіти з питань проведення та складання атестаційного екзамену та приймати відповідні рішення.

Представники роботодавців та їх об'єднань можуть бути членами ЕК за наявності відповідної кваліфікації та стажу роботи за фахом не менше 10-ти років. Кількісний склад членів ЕК становить від 3-х до 6-ти осіб.

Тривалість засідання ЕК не повинна перевищувати семи астрономічних годин на день.

Складання атестаційного екзамену здійснюється державною мовою та проводиться, як правило, в аудиторіях Університету.

У випадку неявки здобувача вищої освіти на атестаційний екзамен з поважних причин, підтверджених відповідними документами, за рішенням голови ЕК, екзамен може бути відтермінований до закінчення роботи ЕК за розкладом. Таке рішення оформлюється спеціальним протоколом і підписується усіма членами ЕК.

Етапи та форми атестаційного екзамену визначаються програмою атестаційного екзамену. Тривалість усного екзамену для одного здобувача вищої освіти не повинна перевищувати 30-ти хвилин, комп'ютерного тестування – 1-ї години, письмового – 3-х годин.

Оцінювання результатів атестаційного екзамену здійснюється відповідно до критеріїв, що містяться в програмі атестаційного екзамену. Оцінювання результатів складання атестаційних екзаменів здійснюють за 100-бальною та традиційною шкалами: • 90–100 балів – «відмінно»; • 70–89 балів – «добре»; • 51–69 бали – «задовільно»; • 50 балів та менше – «незадовільно».

Рішення ЕК про оцінювання результатів атестаційних екзаменів приймають на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів ЕК, які брали участь у її засіданні. За умови однакової кількості голосів голова комісії має вирішальний голос. У разі, якщо один з членів комісії не погоджується з результатами оцінювання, він має право подати особливу думку, яка прикріплюється до протоколу засідання ЕК.

Втручання під час закритого засідання ЕК у визначення результатів атестаційних екзаменів особами, які не є членами комісії, не допускається.

Оцінку за атестаційний екзамен виставляє кожен член комісії, а голова підсумовує їх результати по кожному здобувачеві вищої освіти. Підсумкову оцінку за атестаційний екзамен визначають як середньозважений бал за кожен вид екзаменаційних завдань (якщо інше не визначено програмою екзамену). Незадовільна оцінка з одного з екзаменаційних завдань є підставою для виставлення незадовільної оцінки за екзамен у цілому.

Результати (оцінки) з усних екзаменів оголошуються в день їх складання. Секретар ЕК робить записи в індивідуальних планах (заликових книжках) здобувачів вищої освіти про результати атестації і подає їх на підпис голові та членам ЕК й робить записи в навчальних картках щодо результатів атестації. Повторне складання (перескладання) атестаційного екзамену і захист кваліфікаційної роботи з метою підвищення оцінки не дозволяється.

Якщо відповідь здобувача вищої освіти на атестаційному екзамені не відповідає вимогам рівня атестації, комісія ухвалює рішення про те, що здобувач вищої освіти не пройшов атестацію, й у протоколі засідання ЕК йому проставляють оцінку «незадовільно».

У випадку, якщо здобувач вищої освіти не з'явився на засідання ЕК для складання екзаменів, у протоколі зазначають, що він є не атестованим у зв'язку з неявкою на засідання.

Здобувач вищої освіти, який отримав незадовільну оцінку під час складання атестаційного екзамену чи не з'явився на засідання ЕК без поважних причин, відраховується з Університету. Йому видають академічну довідку встановленого зразка. У розділі академічної довідки «Відрахований» додатково зазначають причину: «як такий, що закінчив теоретичний курс навчання та не атестований ЕК».

Особи, які були відраховані як такі, що закінчили теоретичний курс навчання та не атестовані ЕК, мають право на повторну атестацію впродовж трьох років після відрахування із Університету. На підставі заяви вони поновлюються виключно для складання атестації. Для таких осіб наказом по Університету встановлюється окремі строки складання атестаційних екзаменів.

Перелік атестаційних екзаменів для повторного складання визначають за навчальним планом, чинним на момент завершення навчання за відповідною освітньою програмою. Повторно складають лише ті екзамени, з яких була отримана незадовільна оцінка або на які здобувач вищої освіти не з'явився.

Результати атестації можуть бути оскаржені здобувачами вищої освіти. Для вирішення спірних питань, пов'язаних з організацією та проведенням атестації здобувачів вищої освіти, створюється єдина *апеляційна комісія*, до складу якої входять голова та два члени. Головою апеляційної комісії призначається один із проректорів Університету, який не є членом екзаменаційних комісій. Членами апеляційної комісії є провідні науково-педагогічних працівники Університету, які не є членами екзаменаційних комісій. Склад апеляційної комісії затверджується наказом по Університету. Голова апеляційної комісії забезпечує належну організацію роботи апеляційної комісії, своєчасний та об'єктивний розгляд апеляцій випускників, ведення справ і збереження документів та несе персональну відповідальність за виконання покладених на комісію завдань і здійснення нею своїх функцій.

Апеляція щодо процедури проведення та об'єктивності оцінювання результатів атестації подається особисто випускником через канцелярію Університету на ім'я ректора Університету не пізніше наступного робочого дня після оголошення оцінки. Розгляд апеляційних заяв здійснюється апеляційною комісією у триденний термін від дати надходження апеляційної заяви. На засіданні Апеляційної комісії можуть бути присутні голова ЕК в якості експерта. Він має право давати обґрунтовані пояснення випускникові та членам апеляційної комісії щодо відповідності виставлених балів затвердженим критеріям оцінювання. Під час розгляду апеляції сторонні особи, за винятком випускника, апеляція якого розглядається, на засідання апеляційної комісії не допускаються.

Апеляційна комісія за наслідками розгляду апеляційної заяви приймає такі рішення: відмовити в задоволенні апеляційної заяви через недостатність підстав (порушення процедури проведення й оцінювання) для зміни результату; або задовольнити апеляційну заяву. У разі задоволення апеляційної заяви апеляційна комісія пропонує ректору Університету скасувати результати атестаційного екзамену стосовно випускника та призначити засідання ЕК з метою повторного проведення атестації (у цьому разі до

складу ЕК включається один із членів апеляційної комісії). Результати повторного проведення атестації не підлягають оскарженню.

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» на підставі рішення екзаменаційної комісії за підсумками атестаційного екзамену з політичної теорії та атестаційного екзамену з практичної політології присуджує здобувачу кваліфікацію «Бакалавр політології».

Атестаційний екзамен з політичної теорії має комплексний характер і містить питання з двох дисциплін:

1. Політична історія світу
2. Загальна теорія політики

За вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавр з політології має:

знати

- основний понятійно-категоріальний апарат з політичної історії світу;
- наукову періодизацію і характеристику основних етапів політичної історії світу; основні тенденції її розвитку у конкретний історичний період;
- місце і роль в політичній історії країн світу політичних партій, рухів та їх лідерів;
- особливості функціонування політичної системи України; вплив на неї загальносвітових і європейських тенденцій розвитку політичної складової суспільного життя;
- основний категоріально-понятійний апарат політології, її предмет;
- методологічні підходи до аналізу суспільно-політичних процесів;
- світові і вітчизняні політологічні школи, концепції і напрямки;
- принципи розвитку та функціонування політичних систем країн світу;
- закономірності становлення предмету політичної науки в історії політичної думки;
- механізми соціально-історичної зумовленості розвитку та функціонування системи політичних відносин;
- спеціально-наукові теоретичні та прикладні методи пізнання;
- закономірності становлення та діяльності основних політичних інститутів суспільства; □ критерії типологізації політичних режимів сучасності, особливості політичних режимів;
- основних учасників політичного процесу та способи рекрутування політичної еліти;
- сутність та форми політичних систем, закономірності їх розвитку та функціонування,
- цілі діяльності політичних партій, громадських організацій □ причини виникнення політичних конфліктів,
- місце особи в політичному житті суспільства.

вміти

- оперувати основними поняттями та категоріями, які характеризують політичний розвиток країн світу;
- аналізувати практичну діяльність політичних партій, рухів та їх лідерів в конкретних країнах світу у різні історичні періоди розвитку;
- виокремлювати основні тенденції еволюції політичного устрою країн світу у конкретний історичний період розвитку;
- аналізувати основні тенденції розвитку філософсько-політичної доктрини у сучасному світі;

- опрацьовувати і використовувати довідкову інформацію і комунікативні засоби обробки спеціальної інформації задля оцінки політичної ситуації в окремих країнах і регіонах світу;
- використовувати фундаментальні теоретичні знання з політичної історії світу у якості чинника протидії професійній деформації і активізації форм юридичного мислення.
  - аналізувати та моделювати політичні процеси за допомогою концептуальних моделей сучасної політичної теорії;
- використовувати різноманітні методи політологічних досліджень (зокрема, кількісні методи електорально-статистичного аналізу, авторські класичні і сучасні індекси);
- орієнтуватися в світових політичних відносинах;
- виявляти вплив політичних процесів на економічне, соціальне, духовне життя суспільства;
- порівнювати різні типи партійних та виборчих систем;
- об'єктивно і критично аналізувати інформацію про політичне життя;
- грамотно висловлювати власну політичну позицію у різних формах політичної участі

опанувати такі компетентності:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в політичній та викладацькій професійній діяльності або у процесі навчання, які передбачають застосування певних теорій та методів політичної науки і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

- ЗК 2. Набуття гнучкого мислення, відкритість до застосовування концептуальних і базових знань у практичних ситуаціях, розуміння предметної області та професійної діяльності.
- ЗК 3. Здатність до генерування нових ідей (креативність), прийняття обґрунтованих рішень, адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК5 Здатність здійснювати усну і письмову комунікацію професійного спрямування державною та іноземною мовами.
- ЗК6 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій для пошуку, оброблення, аналізу та використання інформації з різних джерел.
- ЗК7 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, проводити дослідження на відповідному рівні.
- ЗК10 Здатність працювати автономно, визначати, формулювати та розв'язувати проблеми, аналізувати соціально-значущі процеси та приймати обґрунтовані рішення

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- СК1 Знання понятійно-категоріального апарату та методів політичної науки, основних галузей (напрямків) політичного знання.
- СК2 Знання вчень та концепцій світової та української політичної думки.
- СК3 Знання основних компонентів політичного процесу на світовому, регіональному та національному рівнях.
- СК4 Знання принципів політологічного підходу до аналізу соціально-політичних явищ і процесів, окремих суб'єктів та інститутів; засад та технологій політичного прогнозування.
- СК 5 Знання сучасних теоретичних і практичних засад організації та проведення політологічних досліджень.

- СК6 Уміння працювати з оригінальними текстами та смисловими конструкціями, які містяться в них.
- СК7 Уміння аналізувати специфіку основних етапів розвитку політики та світового політичного процесу.
- СК8 Уміння творчо осмислювати і застосовувати історичний досвід політичної практики.
- СК9 Уміння об'єктивно і критично оцінювати життєво важливу соціально-політичну інформацію.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН, ЯКІ ВХОДЯТЬ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ З ПОЛІТИЧНОЇ ТЕОРІЇ

ПОЛІТИЧНА ІСТОРІЯ СВІТУ

Тема 1. Політична історія світу як навчальна дисципліна. Політична історія стародавнього сходу та античного світу

Предмет курсу «Політична історія світу» і його завдання. Методологія викладу і вивчення дисципліни. Місце політичної історії світу в системі гуманітарних дисциплін. Взаємозв'язок політичної історії світу з іншими гуманітарними дисциплінами. Історикоцивілізаційний розвиток народів Єгипту і Месопотамії. Загальне та особливе у розвитку народів Сходу. Утворення класів та держави на Стародавньому Сході. Політичний лад Єгипту. Політична історія шумерських міст-держав. Мала Азія і Закавказзя. Східне Середземномор'я та Аравія в давнину – політичний устрій держав. Основні віхи політичної історії стародавньої Індії та найдавніші китайські держави.

Формування і розвиток античних полісів. Розвиток Греції у VIII–VI ст. до н. е. Греція у II тис. до н. е. Формування і розвиток давньогрецьких полісів. Поліс – основа грецького державного устрою. Аристократія і демос. Олігархи. Афінська демократія. Народні збори, Рада п'ятисот, ареопаг. Автономія і автаркія – основні принципи організації поліса. Політична роздробленість. Розквіт Македонії та її гегемонія в Греції. Римська держава у республіканський період (509–30 рр. до н.е.) та епоха Римської імперії (30 р. до н.е. – 476 р. н. е.) Утворення Римської республіки. Римська цивільна община – *civitas*. Боротьба патрициїв і плебеїв. Закони XII таблиць. Державний устрій Республіки: сенат, магістрати. Республіканський устрій та політичні угруповання Риму. Народження імператорського культу, державної ідеології, бюрократичного апарату. Правління Октавіана Августа і організація монархічного ладу. Діоклетіан і система доміанти. Державний апарат. Введення палацового церемоніалу і придворних рангів. Утворення Візантії. Муніципії, держава, церква.

Політична теорія монархії у Візантії. Спроба реставрації імперії та її провал. Причини падіння Західної Римської імперії.

Тема 2. Політичний розвиток Європи у період Середньовіччя. Історія середньовічного сходу (V–XVII ст.)

Феодалізм та становлення станової монархії в Європі. Розвиток парламентаризму. Загальна характеристика західноєвропейського середньовіччя. Варварські королівства. Франкська держава. Утвердження феодального ладу у країнах Західної Європи до кінця XI ст.

Становлення феодальних відносин. Класи раннього феодального суспільства. Система васалітет. Загальне і особливості розвитку країн Західної Європи. Особливості розвитку феодалізму в Німеччині. Дуалістична станова держава. Боротьба міст за самоуправління. Хрестові походи. Особливості формування станової монархії. Становлення парламентаризму. Виникнення парламенту в Англії. Католицька церква і духовно-рицарські ордени. Специфіка розвитку феодальних відносин у скандинавських країнах. Суспільно-політичний розвиток абсолютистських монархій. Реформаційне вчення М. Лютера і його сприйняття суспільством. Причини Контрреформації. Участь політичних структур у Контрреформації. Формування капіталістичних відносин і соціально-політичні процеси у країнах Західної Європи. Характеристика абсолютистських монархій. Великі географічні відкриття і виникнення колоніальної системи. Формування абсолютизму у Франції. Центральна і Східна Європа: особливості політичного розвитку. Становлення і особливості політичного розвитку середньовічних азійських цивілізацій: Китай, Японія, Індія. Арабо-ісламська цивілізація. Становлення та розвиток Османської імперії.

Тема 3. Політичний розвиток світу у період нового часу Політична історія європейськоамериканської цивілізації (XVIII –XIX століття)

Соціально-політична криза у Європі у середині XVII ст. Буржуазні революції у Нідерландах і Англії. Колоніальна політика європейських держав у XVI–XVIII ст. Феодальноабсолютистські держави Європи XVII–XVIII ст. Європа у 1820–1840-х роках Політична експансія європейськими державами Америки. Прискорення розвитку економічних відносин в Північній Америці і зростання рівня політичної самосвідомості народних мас. Загострення протиріч між англійськими колоністами в Америці і колоніями. Континентальний конгрес 1775 році у Філадельфії. Військово-політична блокада Англією Америки 1776 р. Прийняття декларації незалежності США 4 липня 1776 р. Конституція США 1787 р. Біль про права 1789 року. Джордж Вашингтон – перший президент США. Політичні наслідки прийняття Конституції США для світу. Особливості формування американського суспільства. «Конституційна війна» (1861–1862). Перемога Півночі. Реконструкція, її цілі та методи здійснення. Політичний розвиток США у кінці XIX - початку XX ст. Утвердження президентської політичної системи. Досягнення США світової першості. Велика Французька буржуазна революція 1789-1794 рр. Поразка революції. Прихід до Влади Наполеона Бонапарта у 1799 р. Кодекси Наполеона (Цивільний 1805 р, Комерційний 1808 р., кримінальний 1811 р.). Політичні наслідки правління Наполеона Бонапарта для Франції і Європи. Становлення парламентаризму в Європі і США. Падіння монархічного ладу у Франції після третьої революції 1871 р. Основні ідейно-політичні доктрини Європи XIX століття: консерватизм, лібералізм, соціалізм, анархізм.

Тема 4. Політична історія світу у період активного розвитку капіталістичних відносин (кінець XIX – початок XX століття)

Буржуазні революції XIX ст. на Заході. Утвердження капіталізму. Соціально-політичні результати буржуазних перетворень у західноєвропейських країнах. Буржуазна демократія, її сутність. Становлення та розвиток парламентських політичних систем. Промисловий підйом у Німеччині 50–60-х років. Австро-пруська боротьба за гегемонію у Німеччині. «Національний союз» і Прогресистська партія. Конституційний конфлікт у Пруссії. Прихід до влади О. фон Бісмарка. Політичний курс Бісмарка. Робітничий рух. Австро-пруська війна і розгром Австрії. Франко-пруська війна. Створення Германської імперії. Імперська Конституція 1871 р. Гегемонія Пруссії у Німеччині. Політичні партії. «Культуркампф». Зовнішня політика Німеччини у 70-80-ті роки XIX ст. Німецько-

російські відносини. Австро-німецький блок. Створення Троїстого союзу. Криза режиму Бісмарка і його відставка. Політичний курс К. Кавура у Сардинському королівстві. Приєднання до П'ємонту центрально-італійських держав. Революційний рух на Сицилії. Похід «тисячі» Дж. Гарібальді. Створення Італійського королівства. Політика неоабсолютизму в Австрії. Політична криза 1850–60-х років. Вплив міжнародної ситуації 1860-х років на внутрішньополітичні проблеми. Створення двоєдиної монархії Австро-Угорщини. Південні слов'яни у монархії Габсбургів. Національне відродження південних слов'ян. Розвиток південнослов'янських земель Австро-Угорщини. Балканські слов'яни під владою Порту. Національно-визвольний рух слов'ян у імперії Османа (Чорногорія, Сербія, Боснія і Герцеговина). Болгарське національне відродження. Особливості розвитку Російської імперії наприкінці XIX – початку XX ст. Буржуазні реформи та їхні результати. Загострення боротьби між провідними державами за світові ринки сировини, дешевої робочої сили та збуту товарів. Виникнення політичних течій та рухів: консервативного, ліберального, радикального. Виникнення буржуазних партій. Зародження робітничого руху на Заході. Поширення соціалістичних ідей. Прудон, Лассаль, Бакунін. Зародження марксизму. I Інтернаціонал.

Тема 5. Основні тенденції політичного розвитку країн світу під час Першої світової війни (1914-1918 рр.)

Загострення міжімперіалістичних суперечностей на початку XX ст. Політика США та європейських держав напередодні Першої світової війни. Оформлення військово-політичних блоків. Троїстий союз. Україна у політичних намірах великих держав: Німеччини, АвстроУгорщини та Росії. Причини першої світової війни. II Інтернаціонал. Назрівання революційної ситуації в Європі. Лютнева буржуазно-демократична революція в Росії. Падіння самодержавства. Жовтнева (1917 р.) революція в Росії та її вплив на політичні процеси в світі. Буржуазно-демократична революція в Австро-Угорщині. Крах імперії Габсбургів. Утворення самостійних буржуазних держав: Австрії, Угорщини, Югославії, Чехословаччини. Піднесення міжнародного робітничого руху в капіталістичних країнах. Посилення національно-визвольної боротьби народів Азії, Африки та Латинської Америки. Політична обстановка в Україні після перемоги Лютневої революції в Росії. Утворення Центральної Ради. Війна Радянської Росії з Україною. Проголошення державної незалежності України. Брестський мир і Україна. Причини громадянської війни. Падіння УНР. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки. Прихід до влади Директорії. В. Винниченко, С. Петлюра. Акт об'єднання УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р. Відновлення та падіння радянської влади в Україні в 1919 р. Вторгнення на територію України денікінської армії. Заключний етап громадянської війни на Україні. Утвердження Радянської влади на Україні.

Тема 6. Міжвоєнний період світової історії: суспільно-політичні трансформації (1918-1939 рр.)

Геополітичні зміни у світі після Першої світової війни. Паризька мирна конференція 1919 р. Укладання Версальського договору, підписання мирних угод із країнами німецького блоку. Вашингтонські трактати. Версальсько-вашингтонська система міжнародних відносин, її суперечності. Роль і діяльність Ліги Націй. Становище Німеччини після поразки у Першій світовій війні. План Дауеса, План Юнга, їхня сутність. Зміцнення позицій Франції й Англії на європейському континенті. Утвердження нової розстановки сил у Європі. США – світовий лідер західних держав. Зростання ролі та впливу США на світову політику. Характер політичних взаємовідносин західних держав і Радянської держави на початку 20-х років. Генуезька, Гаазька конференції. Рапальська угода

Радянської Росії з Німеччиною та її значення. Міжнародний робітничий рух на початку 20-х років. III Комуністичний інтернаціонал. Міжнародний соціал-демократичний рух та його лідери. Утворення соціалістичного інтернаціоналу. Загострення суперечностей у капіталістичному світі в 20–30-х років. Світова економічна криза 1929–1933 рр. Криза політичних інститутів буржуазної демократії. Новий курс Ф. Рузвельта, його сутність і значення в стабілізації американської економіки в післякризовий період. Друга хвиля фашистського руху в європейських країнах. Прихід до влади нацистів у січні 1933 р. в Німеччині. А. Гітлер та ідеї націонал-соціалізму.

Проблеми створення єдиного антифашистського фронту. Посилення Німеччини, реформи в Росії, суперечності між державами щодо розділу світу, характеристики і ознаки імперіалізму. Посилення небезпеки військового конфлікту. Виникнення військово-політичних союзів.

Тема 7. Основні тенденції політичного розвитку країн світу під час Другої світової війни (1939-1945 рр.)

Напад Німеччини на Польщу, початок Другої світової війни. Причини, характер і періодизація другої світової війни. Вступ у війну Британської імперії та Франції. Позиція США щодо війни в Європі. Вступ Червоної армії на територію Польщі. Возз'єднання з СРСР Західної України та Західної Білорусії. Підписання радянсько-німецького договору про кордони і дружбу 28 вересня 1939 р. Політика СРСР у Прибалтиці. Укладення пактів про взаємодопомогу з Литвою, Латвією та Естонією, їхні наслідки. Радянсько-фінська війна, її наслідки. Розширення фашистської агресії в Європі. Капітуляція Франції. Утворення англоамериканського блоку. Підготовка Німеччини до війни проти СРСР.

Потрійний пакт Німеччини, Італії та Японії від 27 жовтня 1940 р. Приєднання Фінляндії, Угорщини, Словаччини, Румунії та Болгарії до Потрійного пакту. Приєднання прибалтійських країн до СРСР. Приєднання Північної Буковини до Радянської України. Пакт про нейтралітет між СРСР та Японією. Велика Вітчизняна війна, її характер і цілі. Тегеранська конференція. Вирішальні перемоги Червоної армії в 1944 р. Відкриття другого фронту в Західній Європі. Розпад фашистського блоку. Ялтинська (Кримська) конференція. Міжнародна конференція в Сан-Франциско й утворення ООН. Україна — держава-фундатор ООН. Взяття Берліна Радянською армією. Визволення Праги. Кінець війни в Європі. Потсдамська (Берлінська) конференція, її висновки та міжнародне значення. Вступ СРСР у війну проти Японії. Беззастережна капітуляція Японії. Всесвітньо-історичне значення перемоги Об'єднаних націй у Другій світовій війні. Політичні підсумки та уроки другої світової війни. Україна в другій світовій війні. Українське питання як міжнародна проблема напередодні війни. Українська РСР на міжнародній арені. Проблема західних кордонів СРСР на Кримській і Потсдамській конференціях.

Тема 8. Геополітичні зміни у післявоєнному світі. Політика «Холодної війни».

Геополітичні зміни у світі після Другої світової війни. Загострення суперечностей між колишніми союзниками у антигітлерівській коаліції. Боротьба між СРСР і США за лідерство у післявоєнному світі. «Холодна війна». Становлення нової Європи. Утворення нових урядів у країнах Центральної та Південно-Східної Європи, посилення їх залежності від Москви. Насадження «радянської моделі соціалізму». Утворення РЕВ. Соціально-економічні та політичні кризи кінця 40–60 років, їхні головні причини. Піднесення національно-визвольної боротьби. Розпад колоніальної системи, його етапи. Утворення незалежних країн, їхня роль у процесі світового розвитку. «Рух неприєднання», його політична орієнтація. Особливості суспільно-політичного розвитку

країн Західної Європи. «Доктрина Трумена». «План Маршалла». Посилення впливу США на політику Західних держав. Початок «холодної війни». Поглиблення розколу світу. Утворення військово-політичних блоків країн Заходу: НАТО, СЕАТО, СЕНТО, АНЗІУС та ін. Утворення Організації Варшавського договору. Загострення протистояння між двома системами. Німецька проблема у післявоєнній Європі.

Берлінська криза 1961 р. Карибська криза: причини, політичні уроки для світу. Десталінізація. Політичний портрет М. С. Хрущова. XX з'їзд КПРС. Прихід до влади Л. Брежнєва (1964 р.). Наростання процесу відставання соціалістичних країн від передових держав Заходу в науково-технічній сфері. «Холодна війна» і країни Азії. Китай: громадянська війна і перемога народної революції (1946–1949 рр.). Виникнення «тайванської проблеми». «Культурна революція». Реформи Ден Сяопіна. Звільнення і розкол Кореї Кореїська війна 1950–1953 рр. Особливості розвитку КНДР і Республіка Корея у період холодної війни. Політичний розвиток країн Близького Сходу у XX столітті: основні тенденції та риси. Формування інституту консультативного правління у Саудівській Аравії як специфічної інституції здійснення політичної влади.

Тема 9. Основні тенденції політичного розвитку держав світу наприкінці XX – на початку XXI століття

Зміни балансу сил у Європі та у світі. США – незаперечний лідер у системі міжнародних відносин. Просування НАТО на схід: проблеми і перспективи. Програма «Партнерство заради миру», її сутність. Глобальні зміни на рубежі XX і XXI ст. Розпад біполярної системи і його підсумки. Сепаратизм та інтеграція у міжнародних відносинах. Світові центри впливу. Транснаціоналізація, глобалізація як феномен XX ст. Провідні тенденції світового розвитку на порозі XXI ст. Європейський Союз: історія, політична структура, досягнення та проблеми розширення. Зовнішня політика і політика безпеки ЄС. Новий якісний етап у розвитку європейської інтеграції. Політика розширення ЄС на Схід: передумови, проблеми та наслідки. Україна на шляху до європейської інтеграції. Розвиток співробітництва між Україною і ЄС. Політичний розвиток країн Азійсько-Тихоокеанського регіону. Особливості розвитку Китаю. Соціалізм з китайською специфікою.

Зовнішньополітичні орієнтири Китаю на початку XXI ст. Китайсько-американські відносини. Китайсько-російські відносини. Розвиток співробітництва між Китаєм та Україною. Роль Китаю в АТР. Тенденції політичного розвитку Японії. Японія у міжнародних відносинах та її роль у АТР. Особливості розвитку КНДР і Республіки Корея. Нові виклики міжнародній стабільності. Проблема розриву Північ-Південь. Зони нестабільності. Перспективи розповсюдження зброї масового знищення. Транснаціональна організована злочинність, тероризм.

Сучасні концепції світового розвитку. Дилеми однополярного і багатополярного світу. Проблеми Північ — Південь, Схід – Захід у контексті сучасних глобальних процесів. Підходи Д. Дойча, Дж. Геддіса. Теорія А. Танака. США – претендент на звання єдиної наддержави. Розширення Європейського співтовариства. Зростання ролі Китаю, Індії і ряду інших афро-азійських і латиноамериканських держав.

ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПОЛІТИКИ

Тема 1. Політичне життя як об'єкт пізнання.

Суть поняття «політичне життя» у класичній традиції політичної науки. Теоретичні підходи до сучасних інтерпретацій політичного життя як об'єкта пізнання. Рівні функціонування системи політичних відносин. Основні концепції політики, її структура та функції. Співвідношення політики із філософією, економікою, мораллю, правом та релігією. Процес зародження та інституціоналізації політології як науки та навчальної дисципліни. Методологія загальної теорії політики: загально логічні методи наукового пізнання, теоретичні та емпіричні методи в політичній науці.

Тема 2. Аспекти політики та предмет політичної теорії.

Політична теорія. Теорія політики та історія політичних ідей. Теорія публічних інститутів (державні, центральні і регіональні, місцеві; законодавчі, виконавчі і судові), їх структури та функціонування. Теорія політичної участі і тиску громадян. Партії. Групові об'єднання. Громадська думка. Теорія міжнародних відносин (міжнародних організацій та світової політики). Політична сфера життя суспільства і людини як єдиний і основний об'єкт. Влада відносин, як стійкі тенденції взаємодії між пануючими і підвладними суб'єктами, владою керуючих і впливом керованих.

Тема 3. Логіка пізнання політики та структура політичної науки.

Політична історія і географія. Політична статистика та інформатика. Політична екологія та біополітика. Політологічні субдисципліни. Психологія політики. Політична етнографія. Політична антропологія. Соціологія політики (політична соціологія). Соціальні механізми влади і впливу в суспільстві. Закономірності впливу соціальних спільнот на політичні інститути. Взаємодії громадян та їх груп з державою з приводу владних основ соціального порядку. Теорії політичної системи, процесів і розвитку, концепції влади, теоретичні системи макрополітичного, мікрополітичного розвитку, теорія зовнішніх відносин та зовнішньої політики. Регіонологія, моделі політичної участі та лідерства. Концепції формальних і неформальних інститутів політики. Теорія міжнародних відносин і зовнішньої політики.

Тема 4. Розробка методологічного інструментарію дослідження політичних явищ.

Основні типи методів і рівні методології політологічних досліджень. Класичний період (до XIX століття). Дедуктивний, логіко-філософський і морально-аксіологічний підходи. Інституційний період (середина XIX – початок XX вв.). Історико-порівняльний та нормативно-інституціональний методи. Біхевіоралістський період (50-70-і роки). Кількісний метод. Постбіхевіоралістський період (остання чверть XX ст.). Поєднання традиційних і нових методів. Аксіологічні критерії та оцінки тих чи інших кроків політиків і форм державного життя, що спираються на панівні цінності норми моральності, як це можна бачити по класифікації, даної Аристотелем, трьох «правильних» (монархія, аристократія і полита) і трьох «неправильних» (тиранія, олігархія, демократія) форм держави.

Тема 5. Типи та рівні методів дослідження політики.

Методи, застосовувані в політичній науці. Типології методів. Різновиди методів, що застосовуються в політологічних дослідженнях. Критерії для класифікації методів дослідження політики. Ступінь спільності аналізу об'єкта або діапазону реальності, що вивчається наукою. Три групи методів, що використовуються в політичному пізнанні: загальнонаукові; соціальногуманітарні і спеціально-наукові. Логіко-евристичні прийоми. Філософсько-аксіологічні принципи вивчення політичного життя. Індукція і дедукція, аналіз і синтез, діагноз і прогноз, визначення і класифікація, порівняння й аналогія,

дескриптивно-конкретний опис і абстрактно-пояснювальна інтерпретація, спостереження і експеримент, статистичний аналіз і логіко-математичне моделювання, верифікація та фальсифікація. Філософсько-світоглядні принципи і оціночно-аксіологічні критерії. Якісні та кількісні методи. Функціональні завдання методологічного інструментарію. Методи збору первинної соціально-політичної інформації. Формулювання теоретичних гіпотез і побудова абстрактно-логічних і математичних моделей. Засоби концептуалізації та інтерпретації, пояснення та конструювання.

Тема 6. Сучасні підходи та парадигми політичних досліджень.

Зростання методологій і методик, пов'язаних з використанням інструментарію емпіричних, кількісних підходів у ХХ ст. Сучасні методики політологічних досліджень. Магістральні напрямки розвитку методології сучасної політичної науки на рубежі III тисячоліття. Визначення найбільш перспективних напрямків фундаментальних і прикладних, теоретичних і емпіричних досліджень у світлі останніх досягнень політології. Перспективні методологічні підходи у сфері фундаментальної політології.

Тема 7. Категорія «політична влада».

Амбівалентність феномена влади. Класифікація інтерпретацій влади. Концептуальні підходи до інтерпретації політичної влади. Атрибутивні концепції. Реляційні доктрини. Атрибутивно-Субстанціальні концепції влади: потенційно-вольові, інструментально-силові і структурно-функціональні підходи. Вольові концепції за Гегелем, Марксом, Фіхте, Шопенгауером, Ніцше, Вебером. Класичне визначення категорії «влада», за М. Вебером. Трактування влади як реальної сили. Засоби реалізації волі. Системний і структурнофункціональний способи інтерпретацій влади. Підсистеми суспільства на основі консенсусу громадян і легітимізації лідерства. Г. Лассуелл. О. Каплан. Ознаки конструкції влади: контроль над ресурсами, участь у прийнятті рішень, володіння волею і впливом. Інтеракціоністська концепція. К. Шмітт, Р. Дарендорф, Л. Козер. Комунікативні (Х. Арндт, Ю. Габермас) концепції влади. Постструктуралістські (М. Фуко, П. Бурдьє) концепції влади. М. Фуко. П. Бурдьє.

Тема 8. Генеза та природа публічної влади.

Політогенез як становлення владної асиметрії. Потестарна влада. Публічна влада. Наддержавна влада. Пост-державна форма владної організації людей. Генезис влади як механізму, що регулює соціальне спілкування. Природа і феноменології владних відносин. Політична етнографія. Самовладдя. Саморегулювання колективного життя за допомогою традицій і звичаїв і норм. Рух суспільства до сучасної публічної влади. Політогенез. «Лінійний» і «конічний» клани «лініджа» lineage) і «ремедж» (ramage). Розшарування суспільства на пануючих і підвладних. Три основні шляхи політогенеза. Військовий шлях політогенеза. Аристократичний шлях політогенеза. Плутократичний шлях політогенеза.

Тема 9. Структура влади та легітимність влади.

Багатовимірна структура влади. Феноменологія та генезис політичної влади. «Ставлення відносин», за М. Фуко. Механізм тотального соціального спілкування «синергетичний спосіб» людської самоорганізації. Принцип колективного саморегулювання. Структура владних відносин. Загальні компоненти структури спілкування в рамках державно-публічної влади: агенти; цінності, способи (інструментально-інституційні) і ресурси. Відносини агентів влади і впливу. Панування і підпорядкування, за М. Вебером. Легітимний порядок у суспільстві.

Тема 10. Еволюція уявлень про політику.

Роздуми про природу політичних відносин у Стародавньої Індії та Китаю. Погляди політичних мислителів Стародавньої Греції. Політична філософія Платона і Аристотеля. Політика як діяльність держави. Уявлення про політику як державного життя або життя за допомогою державного спілкування між людьми. Політика як взаємодія громадянського суспільства. «Політичне суспільство», за Дж. Локком. Погляди Ш.-Л. Монтеск'є у праці «Про дух законів». Зміни про уявлення про суб'єктів і кордони політичної активності у XVIII–XIX ст. Розуміння недержавної області політичного життя в кінці XVIII – початку XIX століття в ряді країн Європи та Північної Америки.

Тема 11. Сучасні інтерпретації політики.

Соціальне бачення політики. Марксистська теорія політики. Концепція політичної сфери (або «політичної надбудови») в класичному марксизмі. Компоненти марксистської інтерпретації сфери політичних відносин. Типологізації інститутів політичної системи. Політика за К. Шміттом. Політика за М. Вебером. Концепція Т. Парсонса. Політичне життя як підсистема суспільства. Наукова традиція розгляду політики через прямі і зворотні зв'язки та взаємодії політичної системи з зовнішнім соціальним середовищем Д. Істона. Політична сфера як сукупна політична активність індивідів, що формується з окремих дій і взаємодій. Біхевіористський підхід. Концепція обміну ресурсами на політичному ринку. Теорія раціонального вибору. Політичне життя. Комунікативна концепція політики та її постмодерністське розуміння. Погляд на політику як систему комунікацій та інформаційних потоків, за Х. Аренттом і К. Дойчем, Ю. Габермасом. Еволюція ідей політики та розвиток політичної реальності. Виникнення нових парадигм політики.

Тема 12. Просторово-часовий вимір політичного буття.

Політичний простір. Взаємозалежність між оптимальною формою правління і масштабами територіального простору держави за Ш.-Л. Монтеск'є. Концепція «соціальної дистанції» за П. Сорокіним. Концепція «соціальної топології» за П. Бурд'є.

Внутрішня політика як територіальний простір, що знаходиться під юрисдикцією і легітимним контролем держави. Виникнення наднаціональних структур. Порівняння поглядів Г. Гегеля та Д. Розенау про міжнародну та зовнішню політику. Постміжнародна політика. Наднаціональні актори. Локальна, регіональна і глобальна політика. Макрополітика. Мегаполітика. Мікрополітика. Політичний час, як тривалість існування державних інститутів та інших соціально-політичних суб'єктів і тривалість стійких станів тих чи інших відносин між ними.

Тема 13. Основні підходи до інтерпретації суб'єктів політики.

Суб'єкти політики. Активність і діяльність політичного суб'єкта. Основні форми активної життєдіяльності: пізнавальна; практично-перетворювальна; комунікативна; ціннісноорієнтаційна. Суб'єктивірована форма політики. Політична свідомість і буття. Практично перетворювальна активність і політичні відносини. Політичні інститути і соціальне спілкування. Суб'єктивні чинники політики. Дуалістичний інтеракціонізм.

Тема 14. Класифікація суб'єктів політики.

Суб'єкти політики: громадянин та організація, суспільний клас і партія, етнос і держава. Активні суб'єкти політики. Пасивні суб'єкти політики. Терміни «суб'єкт» (subject) та «актор» (actor). Класифікація суб'єктів політики («політичних індивідів»), за Г. Алмондом:

три ступені свідомості участі в політиці: цілком безсвідома, стихійна участь у політиці, участь напівсвідома. Три типи суб'єктів політики: паройкіальний, підданий, партисипант. Класифікація суб'єктів політики за характером і місцем, яке вони посідають у суспільній структурі: соціальні, інституціональні та функціональні. Соціальні суб'єкти політики: соціально-класові, етнічні, демографічні, професійні, територіальні. Інституціональні суб'єкти політики: політичні інститути. Функціональні суб'єкти політики: церква, армія, більшість громадських організацій, засоби масової інформації, різноманітні економічні об'єднання тощо. Динамічні якості суб'єктів політики.

Тема 15. Агенти політичних відносин.

Агенти політичних відносин. Проблема класифікації політичних агентів. Різні підходи до визначення первинних агентів політики. Критерії класифікації суб'єктів політичних відносин. Типологія політичних агентів за Г. Алмондом і Г. Пауеллом: аномічні; неасоціативні; асоціативні; інституціональні групи. Роль індивідуальних акторів у політиці. Агенти макро-і мікрополітики за Джеймс Розенау. Класи макрополітичних акторів. Типологія політичних агентів за К. Марксом. Ієрархія політичних агентів. Первинні та вторинні актори політики. Ієрархія і взаємодія політичних суб'єктів і об'єктів в різних аспектах. Агенти політичних відносин у теорії політичної системи. Агенти політичних відносин у концепції політичного процесу.

Тема 16. Теоретичні моделі та інституціональні рівні політики.

Теоретичні моделі функціонування політичних систем: системна; структурнофункціональна; інформаційно-кібернетична. Системна модель, за Д. Істоном. Сутність політичної системи. Процес функціонування системи. Структурно-функціональну модель, за Г.Алмондом. Інформаційно-кібернетична модель політичної системи за К. Дойгом. Поняття держави, її ознаки та принципи. Теорії виникнення держави. Типи, структура та функції держави. Форми державного правління й національно-територіального устрою. Демократична, соціальна та правова держава.

Тема 17. Теорія політичної стратифікації.

Структура політики та її основні елементи. Політичні відносини (відносини держави і суспільства). Політична організація. Параметри ставлення до влади. Ранги державної ієрархії. Партійна належність. Ранг партійної ієрархії. Партійна еліта. Політична поведінка. Соціологія політики. Дослідження рівня активності людей у конкретному соціальному середовищі під час певних політичних акцій та подій. Дослідження спрямованості політичної активності та політичних орієнтацій населення, симпатій респондентів до політичних сил, програм, ідей. З'ясування причин і чинників, що формують певний тип політичної поведінки. Політична свідомість й політична культура.

Тема 18. Макрополітична структура суспільства.

Макрополітична структура суспільства: теоретичні моделі та інституційні компоненти. Теоретичні моделі політичної організації: еволюція і типи. Системна модель Д. Істона. Функціональна модель Р. Алмонда. Сучасні постсистемні підходи макрополітики. Аналіз критики структурного функціоналізму і різних варіантів моделювання політичної системи. Структуризація, за А. Гідденсом. Соціальне та політичне поле, за П. Бурдьє. Новий інституціоналізм, за Д. Марч, Д. Олсен, П. ді Маджіо. Типи ресурсів: аллокативний та авторитарний. Підсистеми в макрополітичній структурі. Політична комунікація.

Тема 19. Поняття політична система та її структура.

Політична система суспільства: поняття і структура. Історичні форми і типи політичних систем. Національні типи політичних систем. Демократична, авторитарна і тоталітарна політичні системи та їх ознаки. Функції політичної системи: забезпечення політичної влади соціальних груп або більшості членів суспільства, управління різними сферами життєдіяльності людей, визначення мети, шляхів і програм розвитку суспільства, мобілізація засобів і ресурсів, виявлення, представництво і задовільнення суб'єктів політичних відносин, інтеграція суспільства, розподіл матеріальних і духовних цінностей, політична соціалізація членів суспільства, легітимація політичної влади. Основні тенденції розвитку політичних систем. Закономірності рівноваги, маятника та інші. Політична система сучасної України, її особливості.

Тема 20. Держава як основний інститут політичної системи.

Держава у політичній системі суспільства. Держава як базовий інститут політичної системи. Походження держави. Поняття і ознаки держави. Суверенітет держави, наявність публічної влади, територіальний поділ населення, єдина фіскальна система, національне законодавство, монополія на застосування сили і фізичний примус та інші. Економічні, політичні і правові основи суверенітету держави. Функції держави – основні напрямки діяльності держави. Система органів державної влади. Типологія держав: формаційний і цивілізаційний. Форма держави – засіб організації політичної влади, що включає в себе форму правління, форму державного устрою і політичний режим. Форми державного правління: монархія і республіка. Абсолютна і конституційна монархія. Сучасний монархізм. Ідея республіканізму. Президентська, змішана і парламентська республіки. Ознаки монархії і республіки. Форма державного устрою – територіально-організаційна структура. Унітарна держава. Принцип федералізму, федеральна держава. Конфедерація як форма короткотривалого об'єднання суверенних держав. Розвиток та сучасна інтерпретація концепції правової держави. Концепція соціальної держави, її ідеологічні інтерпретації. Поняття та принципи громадянського суспільства.

Тема 21. Політичні партії та рухи в політичній системі суспільства.

Партії і суспільні рухи в політичному житті суспільства. Історія виникнення і розвитку політичних партій, їх ознаки і призначення в суспільстві. Місце партій у суспільному житті: партії і політичний режим; партії і парламент, партії і громадські організації. Міжпартійні відносини. Політичні об'єднання і групи тиску. Функції політичних партій. Класифікація політичних партій. Ідеологічні орієнтації партій. Поняття партійної системи. Природа і особливості партійних систем. Типи партійних систем. Особливості багатопартійності в Україні. Суспільно-політичні організації і рухи в політичному житті суспільства. Політичні об'єднання і групи тиску. Відмінність суспільно-політичних рухів від політичних партій. Види суспільно-політичних рухів: соціально-політичні, конфесійні, екологічні, наукові, ліві, центристські, праві, масові та елітарні; професійні, жіночі, молодіжні, революційні, консервативні, загальнодемократичні та інші. Базові характеристики і партійна палітра політичних об'єднань в Україні. Особливості і тенденції розвитку партійних систем в сучасному світі.

Тема 22. Недержавні політичні інститути.

Поняття і природа недержавних інститутів. Типи недержавних інститутів. Політичні партії і групи тиску. Ознаки недержавних інститутів. Партії як політичні інститути. Класифікація політичних партій. Історичної періодизація форм партійної організації за М. Вебером:

період аристократичних угруповань; епоха політичних клубів; сучасний етап масових партій. Класифікація партій, за М. Дюверже: «кадрові» та «масові».

Партійні системи. Поняття партійної системи. Класична типологія партійних систем. Однопартійні системи. Системи партії-гегемона. Системи домінуючою партії. Двопартійна, біполярна система. Системи поміркованого плюралізму. Системи крайнього плюралізму. Атомізовані системи. Групи тиску. Лобістська діяльність. Кримінальні держави.

Тема 23. Концептуальні підходи до визначення політичного процесу.

Базові концепції та типи політичних процесів. Розуміння політичного процесу. Мікроаспект політичного процесу. Макроаспект політичного процесу. Системнофункціональний методологічний підхід. Процесуально-динамічний методологічний підхід. Концептуальні підходи до визначення політичного процесу. Груповий плюралізм та системний холізм. Концепція циркуляції та круговороту еліт у «Трактаті з загальної соціології» В. Парето. «Процес управління» А. Бентлі. «Управлінський процес» Д. Трумена. Процесуальна теорія створення політичних систем Д. Істона.

Тема 24. Структура та механізм функціонування політичного процесу.

Типи політичних процесів. Рівні динамічності політичних процесів. Різновиди політичних процесів. Локально-регіональні та глобальні політичні процеси. Стабільні та кризисні політичні процеси. Реформи та революції. Легальні та «тіньові» політичні процеси.

Тема 25. Політичні трансформації та інші форми політичного процесу.

Особливості політичних трансформацій в контексті стабільної динаміки та сталого розвитку. Співвідношення стійкості і мінливості політичних процесів в розвинених країнах. Політична стабільність. Політичні системи за рівнем стабільності організаційної «сили», ступеня стійкості інститутів, що регулюють політичну динаміку за С. Хантінгтоном. «Новий інституціоналізм» про механізм політичних перетворень. Концепція Sustainable development – сталого розвитку. Демократичний розвиток. Стійкий демократичний розвиток. Руйнування демократичних режимів. Концепції політичних змін, пов'язаних з руйнуванням демократичних режимів. Теоретичної модель розпаду демократичних режимів за Х. Линцем. Шляхи здійснення політичних змін в країнах з відносно стійкою політичною структурою: стимулювання «маятникових» і «рутинних» інституційних механізмів поступової адаптації до соціальної обстановки; реформування інституційних структур; «радикальний шок».

Тема 26. Сутність та природа політичних змін.

Визначення та природа політичних змін. Поняття політичної зміни. Загальна структура життєдіяльності політичних інститутів. Моделі соціально-політичних змін. Ідеальні схеми і духовні образи політики (ідеї, стереотипи, установки і т. д.). Соціокультурні символи, цінності та норми, що визначають правила політичного спілкування. Ієрархія соціальних акторів по статусах, рангах та інтересам. Матеріальні та інші колективні ресурси, з приводу яких відбувається політичне спілкування. Стійкі взаємодії, організаційні зв'язки та інституційні форми спілкування між людьми. Фактори міжнародного середовища. Контекстуальний підхід. Інституціональний підхід. Типи політичних змін. Навмисні і спонтанні політичні зміни. Еволюційні політичні зміни. Революційні і реформаційні

політичні зміни. Стійкі і нестійкі політичні зміни. «Прогресивні» і «регресивні» політичні зміни. Інституційні та випадкові політичні зміни.

Тема 27. Політична стабільність та управління політичними кризами.

Стабільність та кризи в соціально-політичному розвитку. Стабільність в політичному розвитку. Типи і темпи політичних змін та їх комбінації. «Нові» та «старі» інституційні компоненти. Трансформація соціального порядку. Дихотомія «стійкості-нестійкості» в політичному житті. Модель політичних змін: «стійкість» і «рівновага», «стабільність» і «криза», «консолідація» і «адаптація». Синергетика. Теорія катастроф. «Динамічна стійкість» політичного процесу. «Органічна стійкість», інерційність. Баланс сил основних політичних акторів. Дестабілізація, порушення балансу сил основних політичних акторів. Нестійкість і нестабільність. Системна криза сфер суспільного життя. Розпад старої політичної системи. Криза в політичному розвитку. Політичні кризи: ідентичності, легітимності, проникнення, розподілу і участі.

Тема 28. Політичні трансформації та їх форми в контексті політики сталого розвитку.

Макрополітичні зміни в умовах перехідної динаміки. Концепції політичного розвитку та транзитології. Специфіка перехідної динаміки. Проблеми переходів від одних якісних станів соціальної динаміки й інституціональної системи до інших. Політична транзитологія. Концепція політичного розвитку і модернізації. Концепції «некапіталістичного шляху розвитку» і «соціалістичної орієнтації» країн третього світу. Теорія «модернізації». Теорія «розвитку». Теорія «відсталості». Теорія «залежності». Екзогенні (С. Хантінгтон) та ендогенні (Х. Лінц) аспекти переходу від авторитаризму до демократії. Ендогенні фактори: трансформація (Transformation); перегрупування (Transplacement); заміна (Replacement). Ідея консолідації демократії. «Демократичний авторитаризм». «Авторитарна демократія».

Тема 29. Політична поведінка та її види.

Політична поведінка. Акти політичної поведінки: реакція; політична участь; партиципаторна діяльність; політичний дискурс; пряма дія; абсентеїзм. Політичне функціонування. Стимули активації політичної поведінки. Зовнішні регулятори політичної поведінки. Політичний інтерес, за Г. Ласуеллом. Типологізація різноманітних видів політичної поведінки: відповідно суб'єктів політичної поведінки; згідно схильностей і психічного стану; відповідно до ситуаційного контексту; за організаційними формами і нормами поведінки; згідно тривалості поведінки; за гостротою проявів поведінки; за ступенем доцільності й успіху. Опанування моделей (різновидів) політичної поведінки. Моделі політичної соціалізації. Типи політичної соціалізації.

Тема 30. Політична соціалізація.

Політична соціалізація. Типи і механізми політичної соціалізації. Етапи політичної соціалізації. Первинна і вторинна соціалізація особистості. Учасники процесу політичної соціалізації. Стан системи політичної соціалізації особистості в сучасному українському суспільстві.

Поняття політичної свідомості. Структура і функції політичної свідомості. Політична ідеологія. Сутність і історичні умови виникнення ідеологій. Функції політичної ідеології. Типологія політичних ідеологій. Політична психологія. Політична поведінка. Типи політичної поведінки.

Тема 31. Політична культура.

Політична культура. Сутність і значення політичної культури в політичному житті суспільства. Концепції політичної культури. Функції і структура політичної культури. Типи політичної культури. Політична субкультура. Громадянська політична культура. Особливості політичної культури сучасного українського суспільства.

Громадська думка. Психологічні механізми формування політичної свідомості. Політичні комунікації. Політичне маніпулювання. Поняття, функції і особливості політичного впливу ЗМІ.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувача під час проведення атестаційного екзамену

Оцінювання результатів складання атестаційного екзамену з політичної теорії здійснюється по 100-бальній системі за шкалою ECTS та національною шкалою відповідно до таблиці:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання результату атестаційного екзамену

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90 – 100 A)	Кількість вірних відповідей становить від 90% – 100% загальної суми балів
Добре (82-89 B)	Кількість вірних відповідей становить від 82% до 89% загальної суми балів
Добре (74-81 C)	Кількість вірних відповідей становить від 74% до 81% загальної суми балів
Задовільно (64-73 D)	Кількість вірних відповідей становить від 64% до 73% загальної суми балів
Задовільно (60-63 E)	Кількість вірних відповідей становить від 60% до 63% загальної суми балів
Незадовільно (35-59 FX)	Кількість вірних відповідей становить від 35% до 59% загальної суми балів
Незадовільно (0 – 34 F)	Кількість вірних відповідей становить не перевищує 34% загальної суми балів

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ З ПОЛІТИЧНОЇ ТЕОРІЇ

1. ПОЛІТИЧНА ІСТОРІЯ СВІТУ

1. Політичний лад Єгипту Стародавнього і Середнього царства.
2. Політичний розвиток Єгипту Пізнього царства.
3. Держави Шумеру та Аккаду в ранньодинастичний період.
4. Піднесення Вавилону та утворення Старовавилонського царства.
5. Утворення Персидської держави Ахменідів.
6. Китай у період Західного і Східного Чжоу.
7. Перша централізована держава в Китаї – імперія Цінь.
8. Передньої Азії та Єгиптом у II–I тис. до н.е.
9. Характеристика давньогрецького полісу.
10. Особливості розвитку стародавньої Спарти.
11. Рабовласницька демократія в Афінах.
12. Греція і Македонія в епоху еллінізму.
13. Державний лад Римської Республіки.
14. Пунічні війни і їх наслідки.
15. Політична криза і падіння Римської Республіки.
16. Криза в Римській імперії в III ст. н.е.
17. Візантія в IV–XI ст., її державний устрій.
18. Розпад імперії Каролінгів і його причини.
19. Столітня війна: причини, основні етапи та наслідки.
20. Політичний розвиток Франції у другій половині XV ст.
21. Велика Хартія Вольностей і встановлення баронської олігархії в Англії.
22. Виникнення парламенту в Англії.
23. Союзи німецьких міст XIII–XIV ст.
24. Посилення роздробленості Німеччини в XIII–XV ст. і розпад імперії.
25. Особливості розвитку Південної Італії, Сицилії і Папської області в XII–XV
26. Роль Великих географічних відкриттів у процесі виникнення капіталістичних відносин у країнах Західної Європи.
27. 39. Політичний устрій Німеччини кінець XV – перша половина XVII ст.
28. Реформація у країнах Західної Європи.
29. Особливості політичного розвитку Англії наприкінці XV — середині XVII ст.
30. Специфічні риси розвитку країн Азії та Африки у середні віки.
31. Японська держава у середні віки.
32. Особливості історичного розвитку Індії у середні віки.
33. Арабський халіфат.
34. Утворення Османської імперії.
35. Політика Бісмарка (70–80-ті роки XIX ст.).
36. Британська імперія в кінці XIX – початку XX ст.
37. Передумови, причини і характер Першої світової війни (1914–1918 рр.)
38. Завершення Першої світової війни та її політичні підсумки.
39. Створення Версальсько-Вашингтонської системи повоєнних міжнародних відносин.

40. Громадянська війна і реконструкція в США.
41. Американський континент у XVIII–XIX ст.
42. Колоніальна експансія європейських держав і США в останній третині XIX ст.
43. Політика великих держав на Балканах наприкінці XIX – на початку XX ст.
44. Повоєнне влаштування світу. Суперництво двох світових систем в умовах холодної війни (1945–1980 рр.).
45. Закінчення Другої світової війни. Потсдамська мирна конференція та значення її рішень для повоєнного устрою світу.
46. Інтеграційні процеси в Західній Європі (1960–2007 рр.).
47. Крах комуністичної системи: створення незалежних держав.
48. Закінчення військового протистояння Захід-Схід та встановлення нових міжнародних зв'язків.
49. Арабський світ: його досягнення і проблеми.
50. Виникнення і поширення фашизму в Європі.
51. Головні тенденції політичного розвитку країн Західної Європи і США в 30-ті роки.
52. Німецька проблема в повоєнний період. Об'єднання Німеччини та його вплив на політичне становище в Європі і світі.
53. Роль буржуазних революцій у соціально-політичних перетвореннях другої половини XIX ст.
країн Західної Європи.
54. Утворення ООН, структура і мета її діяльності. Роль України в її утворенні.
55. Становлення соціалістичного тоталітаризму в країнах Східної і Південно-Східної Європи.
Роль СРСР в утвердженні тоталітаризму в Східній і Південно-Східній Європі.
56. Близькосхідна криза на сучасному етапі.
57. Національно-визвольна боротьба народів Азії, Африки та Латинської Америки у XX ст.
58. Розкрийте сутність “холодної війни” і напрями її прояву.
59. Політичний розвиток країн АТР у другій половині XX — початку XXI ст.
60. Вузлові проблеми розвитку країн Азії та Африки в кінці XX —початку XXI ст.

2. Загальна теорія політики

1. Визначення поняття теорія політики.
2. Структурні розділи загальної теорії політики.
3. Види категорій і понять загальної теорії політики.
4. Об'єкт, предмет теорії політики.
5. Структура теорії політики.
6. Закономірності, принципи і категорії політичної науки.
7. Методологія теорії політики: еволюція та сучасний стан.
8. Походження та сутність політики.
9. Структура, суб'єкти та об'єкти політики.
10. Властивості та функції політики.
11. Типологія політики.
12. Взаємозв'язок політики з іншими формами суспільної свідомості (філософія, наука, право, мораль, релігія).
13. М. Вебер як основоположник політичної науки.

14. Типологія легітимації влади за М. Вебером.
15. Сучасні концепції політичної влади 16. Ресурси влади. Теорія обміну П. Блау.
17. Сутність та властивості політичної влади (верховенство, суверенітет, авторитет, відповідальність, примусовість, легітимність).
18. Поняття, джерела та типи легітимності політичної влади.
19. Владні відносини в сучасній Україні: взаємодія виконавчої, законодавчої та судової гілок влади.
20. Еволюція поглядів на громадянське суспільство.
21. Сучасні концепції громадянського суспільства.
22. Поняття та сутність громадянського суспільства.
23. Фактори становлення і розвитку громадянського суспільства.
24. Тенденції, напрямки та чинники становлення громадянського суспільства в Україні.
25. Держава у політичній системі суспільства.
26. Громадянське суспільство та його взаємодія з політичною системою.
27. Політичні відносини та їх місце у функціонуванні політичної системи суспільства.
28. Політичні відносини як комунікативна підсистема політичної системи суспільства.
29. Нормативна підсистема політичної системи суспільства та її особливості.
30. Теорії політичних систем.
31. Поняття та сутність політичної системи суспільства.
32. Структура та основні характеристики функціонування політичної системи.
33. Функції політичної системи.
34. Типологія сучасних політичних систем.
35. Політична система суспільства: культурологічний підхід до дослідження.
36. Еволюція концепції політичного режиму.
37. Сутність, ознаки та елементи політичного режиму.
38. Типологія і динаміка політичних режимів.
39. Тоталітаризм як феномен ХХ ст.
40. Основні ознаки авторитарного режиму.
41. Критерії та ознаки демократичного політичного режиму.
42. Схема політичної системи за Д. Істоном.
43. Поняття держави, її ознаки.
44. Теорії походження держави.
45. Структура та функції держави.
46. Форми державного правління та форми територіального устрою.
47. Типи держав.
48. Принципи соціальної, правової держави.
49. Сутність політичних партій, їхнє походження та роль у політичному процесі.
50. Політологічні концепції демократії.
51. Основоположні принципи ліберальної демократії: політологічний аналіз.
52. Парламентаризм у контексті демократичної політичної системи. 27. Порівняльний аналіз виборчих систем.
53. Політична партія: ознаки, способи формування, структура та функції.
54. Типологія партійних систем (за Дж. Сарторі).
55. Типологія партійних систем (за М. Дюверже).
56. Поняття політичної партії.
57. Типи політичних партій.

58. Поняття та типи партійних систем.
59. Громадські організації та рухи.
60. Поняття, структура і функції політичної культури.
61. Поняття політичної ідеології та основні різновиди політичних ідеологій.
62. Поняття, основні етапи та типи політичної соціалізації.
63. Соціально-політична стратифікація суспільства та соціальна мобільність.
64. Теорії еліт Г. Моски, В. Парето, Р. Міхельса.
65. Поняття, зміст та види політичної еліти.
66. Основні концепції політичного лідерства.
67. Демократія як гуманістична цінність.
68. Поняття демократизації.
69. Поняття та рівні політичного процесу.
70. Типи політичних процесів.
71. Політична культура.
72. Політична свідомість.
73. Особливості міжнародних політичних процесів.
74. Україна у сучасному геополітичному просторі.
75. Глобалізаційні процеси в сучасному світі.
76. Транскордонний вимір європейської інтеграції.
77. Національна безпека в структурі державних інтересів.
78. Міжнародна безпека: теоретико-концептуальні підходи.
79. Міжнародний тероризм та особливості боротьби з ним.
80. Зовнішньополітичний імідж України та особливості його формування.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Політична історія світу

1. Горбань Ю. А. Історія сучасного світу : соціально-політична історія XV – початку XXI століть Київ: Знання, 2015. 677 с.
2. Орлова Т. В. Сучасна політична історія світу : Навчальний посібник. Київ: Знання, 2010. 657 с.
3. Політична історія ХХ століття.: навч-метод. Посібник. Київ: КНЕУ, 2012. 156 с.
4. Адамчик В. В. Всемирная история: от Древнего Вавилона до наших дней. Москва: Харвест, 2007. 960 с.
5. Алексашкина Л. Н. Всеобщая история. ХХ – начало ХХІ века. Москва: Мнемозина, 2012. 319 с.
6. Алексашкина Л. Н. Всеобщая история. ХХ – начало ХХІ века. Итоговая аттестация. Типовые тестовые задания. Москва: Экзамен, 2014. 79 с.
7. Боярский М. Н. Всемирная история. Москва : АСТ, 2010. 352 с.
8. Васильев Л. С. Всеобщая история. Восток и Запад в Середине века. Москва: КДУ, 2013. 538 с.
9. Васильев, Л. С. Всеобщая история. От средних веков к новому времени (XVI – XVIII вв.). Москва : КДУ, 2013. 606 с.
10. Васильев Л. С. Всеобщая история. Новое время (XIX в.). Москва: КДУ, 2012. 680 с.

11. Васильев Л. С. Всеобщая история. От нового времени к современности Москва: КДУ, 2013. 680 с.
12. Васильев Л.С. Всеобщая история. Современность и глобальные проблемы человечества. Москва: КДУ, 2013. 714 с.
13. Васильев Л.С. Всеобщая история. Древний Восток и античность. Москва: КДУ, 2013. 518 с.
14. Графский В.Г. Всеобщая история права и государства. Москва: Норма, НИЦ ИНФРА-М, 2013. 816 с.
15. Гаджиев К.С., Закаурцева Т.А., Новейшая история стран Европы и Америки. XX век. Москва: Владос, 2010. 336 с.
16. Горбань Ю. А. Історія сучасного світу : соціально-політична історія XV – початку XXI століть. URL:
http://pidruchniki.com/1584072043466/politologiya/istoriya_suchasnogo_svitu_sotsialnopolitichna_istoriya_xv_pochatku_xxi_stolit
17. Дмитревский Н. П. Всеобщая история государства и права. Москва: Зерцало-М, 2013. 640 с.
18. Загладин Н. В. Всеобщая история с древнейших времен до конца XIX века. Москва: Рус. Слово: Учебник, 2013. 432 с.
19. Загладин Н. В. Всеобщая история. Конец XIX – начало XXI в. Москва: Рус. слово-РС, 2013. 416 с.
20. Капица Ф. С. Всеобщая история. Москва: АСТ, Фил. общ-во Слово, 2010. 544 с.
21. Красняк О. А. Всемирная история. Москва : Либроком, 2009. 280 с.
22. Кудряченко А. І. Політична історія України XX століття : Підручник для студентів вищ. навч. закл. Київ : МАУП, 2006. 696 с.
23. Новиков С. В. Всеобщая история. Москва: АСТ, Слово, Полиграфиздат, 2012. 640 с.
24. Орлова Л. Всемирная история в таблицах и аннотациях. Москва: Харвест, 2010. 320 с.
25. Павко А. І. Політична історія як самостійний напрям історичних знань. URL::
http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vdakk/2010_3/33.pdf
26. Понтинг К. Всемирная история. Новый взгляд. Москва: АСТ, 2010. 958 с.
27. Родари Дж. Про всемирную историю. Москва: Эксмо, 2014. 32 с.
28. Сороко-Цюпа О.С. Всеобщая история. Мир в XX – начале XXI века. Москва: Дрофа, 2008. 351 с.
29. Танцюра В. І. Політична історія України: Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2008. 552 с.
30. Худеков С.Н. Всеобщая история танца. Москва:Эксмо, 2010. 608 с.

2. Загальна теорія політики.

1. Аляев Г. Є. Політологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Полтава: АСМІ, 2011. 312 с.
2. Бебик В. М. Політологія [Текст]: Наука і навчальна дисципліна. Київ: Каравела, 2009. 496 с.
3. Введение в политологию : Словарь-справочник. Москва: Аспект Пресс, 1996. 264 с.
4. Гаєвський Б. А.Сучасна українська політологія: Навч. посібник. Київ: МАУП, 1999. 268 с.
5. Гелей, С. Д. Політологія [Текст]: навч. посібник. Київ: Знання, 2004. 645 с.

6. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Концептуальні основи теорії політики: Навчальний посібник. Київ, 2008. 307 с.
7. Загальна теорія політики: Навчальний посібник / уклад.: Т. Ф Герасимчук., А. М. Киридон, С. С. Троян. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2017. 226 с.
8. Лазоренко О. В. Теорія політології: Навч. посібник. Київ, 1996. 179 с.
9. Наумкіна С. М. Технологічний чинник видозміни інституту соціальної держави. *Вісник Донецького національного університету ім. Василя Стуса. Серія: Політичні науки.* 2019. № 4. С. 53–58.
10. Наумкіна С. М. Ефективне панування еліт як закон суспільного життя цивілізованого суспільства. Ціннісний вимір політичної діяльності. Зб. наук. праць. Херсон, 2019. С. 5–9.
11. Піча В. М. Політологія [Текст]: підруч. для студ. вищ. закладів освіти. Львів: Магнолія, 2006, 2009. 304 с.
12. Піча В. М. Політологія: Навч. посіб. для студ. вищ. закладів освіти 1-4 рівнів акредитації. Київ: Каравела, 2002. 344 с.
13. Рябов С. Г. Політологічна теорія держави. Київ: ТанDEM, 2006. 240с.
14. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. Київ: Либідь, 2002. 576 с.
15. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія [Текст]: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 472 с.
16. Ярош О. Б. Загальна теорія політики. Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту Ім. Лесі Українки, 2005. 240 с.

Інформаційні ресурси.

1. <http://www.politik.org.ua/>
2. <http://politics.ellib.org.ua/>
3. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Index_Polit.php
4. <http://www.library.lg.ua>
5. <https://sites.google.com/site/majbutnomupolitologu/contact-me/posibniki>
6. <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbmxtYWpidXRub211cG9saXRvbG9ndXxneDplMTBhMmJnN2RjOTRkZjI>
7. <http://www.niss.gov.ua>
8. <http://www.minjust.gov.ua.html>
9. <http://www.ji.magazine.lviv.ua.html>
10. <http://www.4vlada.com/rivne/9038>
11. <http://www.president.gov.ua/> Представництво Президента України
12. <http://www.kmu.gov.ua/control/> Урядовий портал
13. <http://portal.rada.gov.ua/> Верховна Рада
14. <http://www.ccu.gov.ua/uk/index> Конституційний Суд України
15. <http://www.rainbow.gov.ua/> Рада національної безпеки і оборони
16. <http://www.niss.gov.ua/> Національний і-т стратегічних досліджень
17. <http://politicus.od.ua/> Науковий журнал «Politicus».
18. <http://www.nbu.gov.ua> Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського : офіційний сайт.

19. <http://nplu.org> Національна парламентська бібліотека України : офіційний сайт.

**ЗМІСТ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН, ЯКІ ВХОДЯТЬ ДО
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ З ПРАКТИЧНОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ**